

Z. SZÉKELY,
B. BARTÓK

CUPTOARE DE ARS OALE DIN AȘEZAREA NEOLITICĂ DE LA ARIUȘD

Săpăturile din așezarea neolitică de la Ariușd, stațiune eponimă a culturii Ariușd, după moartea lui László Ferenc timp de aproape 50 de ani nu au fost continuate. Problemele ridicate de noile descoperiri și în domeniul neoliticului, au făcut necesare continuarea săpăturilor în această importantă așezare, în care din cauza morții premature a lui László multe probleme au rămas nerezolvate, deschise.

Din inițiativa și sub îndrumarea profesorului Ion Nestor, Institutul de arheologie al Academiei de Științe Sociale și Politice în colaborare cu Muzeul Județean Covasna lucrările de săpături au fost reluate în anul 1969 și s-a lucrat în continuu pînă în 1975. Colectivul de muncă a fost compus din I. Nestor responsabil, E. Zaharia, Székely Zoltán și în două campanii de vară a participat și Doina Galbenu de la Muzeul de Istorie al R.S.R. din București. În anul 1976, după moartea lui Nestor lucrările au fost suspendate.

Reluarea lucrărilor de săpătură începute și neterminate de László Ferenc au avut ca scop stabilirea mai exactă a etapelor de dezvoltare ale acestei culturi și încadrarea ei justă în neolitic. Observațiile și constatările făcute în acest interval de timp parțial au fost prezentate de membrii colectivului la sesiunea științifică organizată cu ocazia aniversării a 100 de ani de la nașterea lui László

lő Ferenc în anul 1973. Lucrările din campania de săpătură din anul 1977—1978 au fost executate de un colectiv compus din E. Zaharia, Székely Zoltán, Eröss János, Bartók Botond și Székely K. Zsolt. Tovarășa E. Zaharia din cauza altor preocupări, efectiv nu a putut lua parte la săpăturile din 1978.

Obiectivul principal al cercetărilor a fost stabilirea sistemului de apărare al așezării și dezvelirea cuptoarelor de ars oale. Pentru atingerea acestui scop partea sudică a așezării în direcția est-vest a fost secționată cu un șanț lung de 70 de m (S.I.) latura estică a movilei fiind abruptă pe această parte nu s-a făcut șanț de apărare. Nici în partea vestică a movilei, unde panta este lentă, șanțul de apărare nu s-a putut constata. Partea nord-estică a așezării este legată cu o șea; secționind această porțiune cu un șanț (S.II) lung de 29 m s-a constatat că pe acest loc așezarea a fost întărită cu un șanț dublu adînc de 2 m lat de 2—4 m.

În partea nord-vestică a așezării, unde terenul a fost spălat s-a constatat existența șanțului, păstrîndu-se numai o porțiune din fundul lui. Laturile sînt piezișe și a fost nevoie să fie întărite cu șanț.

Săpăturile lui László Ferenc au fost executate pe partea nordică a terenului spre pîrîu, unde panta este abruptă descoperind trei nivele de locuire. Dar a mai făcut și un șanț secționînd terenul așezării în direcția

nord-sud, ca să stabilească întinderea locuințelor așezării. În profilul acestui șanț au fost observate straturi de chirpici arse, considerate drept resturi de locuințe. Partea sudică a terenului fiind intactă, perpendicular pe șanțul lui László a fost executat șanțul I, împărțind astfel terenul în patru părți fiind numerotate C 1, 2, 3, 4.

Partea nord-estică C 1, a fost desvelită complet și au fost găsite resturile răvășite a opt cuptoare, stabilindu-se numai conturul lor de bază, întrucît au fost distruse încă în antichitate. Forma lor a fost circulară cu diametrul între 80—100 de cm. În ele au fost găsite fragmente de vase pictate și nepictate, greutăți de plasă. Multe din aceste fragmente de vase s-au ars secundar, au fost deformate sau transformate într-un material sticlos, din cauza temperaturii ridicate din cuptor.

În partea nord-vestică a terenului, cuptoarele au fost mai numeroase, așezate unele lângă altele. Între cuptoarele circulare, așezate aproape în mijlocul terenului, a fost găsit și desvelit un complex compus dintr-un cuptor central și două laterale. Cuptorul central a avut forma circulară și a fost prevăzut cu boltă cu gura spre sud. Arcul boltei de bază s-a păstrat la înălțimea de 30 de cm. La deschizătura gurii arcului s-au observat decorațiuni cu creștături. În fața gurii a fost făcută o platformă cu gardină în formă dreptunghiulară. Fundul cuptorului în direcția est-vest a fost secționat. La bază s-a constatat un pămînt ars în roșu, gros de 30 de cm, peste care s-a lutuit un strat de lutuială gros de 5 cm, urmat de un strat de nisip fin, galben, gros de 2 cm peste care s-a pus iarăși lutuială groasă de 3 cm urmată de un strat de pămînt gros de 5 cm, peste care s-a pus un strat fin de nisip galben, gros de 2 cm, urmat de o lutuială groasă de 3 cm.

Diametrul cuptorului a fost de 1 m și 10 cm. În interiorul lui nu s-au găsit vase,

iar în exterior lângă peretele vestic s-a găsit un singur vas.

Cele două cuptoare laterale au fost adăugate la cuptorul central la partea estică și cea vestică. Cuptorul lateral estic a avut o formă lunguiată tot cu boltă care a fost făcută pe un schelet de nuiele lipite cu lut. Dimensiunile cuptorului au fost de 100×50 de cm iar în interior nu s-au găsit fragmente ceramice sau vase. Cuptorul lateral vestic a avut aceeași formă lunguiată, cu boltă, care însă nu a fost susținută de un schelet de nuiele. La capătul sudic al cuptorului din peretele arcului a pornit un tub înclinat spre est, în secțiune dreptunghiular, gros de 7 cm, iar la capătul de sus a fost astupat cu lut. În interiorul cuptorului lângă peretele estic au fost găsite două vase nepictate, unul de formă dreptunghiulară, celălalt fiind o cupă. Gura ambelor cuptoare a fost orientată spre nord.

Cuptoarele așezate în jurul acestui complex de cuptoare a avut o formă circulară cu diametrul de 1 m, pereții lor fiind ridicați, fără schelet de nuiele. Focul a fost făcut din afară, iar la partea superioară unde ieșea fumul a existat o deschizătură circulară, care a fost acoperită cu fragmente de vase mari de provizii. Acestea s-au deformat prin ardere secundară. Cuptoarele au fost în general goale găsindu-se numai fragmente de vase pictate și nepictate, din care câteva au fost întregite.

Cuptorul central cu cele două cuptoare laterale reprezintă, — după părerea noastră — o formă mai dezvoltată a cuptoarelor de ars oale, fapt dovedit de hornul de lut cu care a fost prevăzut cuptorul lateral vestic. Acest horn sub formă de tub cu secțiunea interioară pătrată, a fost făcută în felul următor: un lemn despicat în formă pătrată a fost așezat în peretele bolții și după ce bolta a fost făcută, lemnul a fost scos obți-

nîndu-se astfel un fel de horn. Faptul că în interiorul tubului nu s-a găsit funingine, ne face să presupunem că a avut destinația de a regla temperatura cuptorului, dovadă în acest sens stă și faptul că capătul tubului a fost astupat cu un capac de lut.

Revenind la profilul șanțului I acesta arată două nivele de locuire. În nivelul de jos au fost cuptoarele, iar nivelul de sus după grosimea stratului de cultură, a avut o du-

rată mai scurtă. Deocamdată nu sîntem în stare de a face diferențierea în privința materialului ceramic din cele două nivele, deoarece în cuptoare s-au păstrat puține vase, iar din nivelul de sus a fost desvelit numai colțul unei locuințe prinse în casetă. Această problemă precum și încadrarea acestor două nivele de locuire în rîndul nivelelor stabilite de László, se va rezolva prin săpăturile anilor următori.